

MAGYAR M^JJUHÁSZAT

ÉS KECSKETENYÉSZTÉS

Szerkeszti
a szerkesztőbizottság

23. évfolyam
2014/4

JÁVOR BENCE

Juhtenyésztési trendek a világon
és Magyarországon

..... II-VIII

A SZERKESZTŐBIZOTTSÁG TAGJAI: **Bátor Árpád**, A JUH TERMÉKTANÁCS ELNÖKE, **Dr. Jávor András**, EGYETEMI TANÁR, ELNÖKSÉGI TAG,
Dr. Kukovics Sándor, ÜGYVEZETŐ IGAZGATÓ, JUH TERMÉKTANÁCS
Dr. Békési Gyula, **Dr. Mucsi Imre**, EGYETEMI TANÁR, • Szerkesztette: **Avar László**

Juhtenyésztési trendek a világon és Magyarországon

Bevezetés

A magyar juhágazat részesedése a maga közel 1 milliós egyedyszámával nem éri el a világ juhállományának 1 ezrelékét. Az európai juhtenyésztésből való egyedyszám-részesedésünk pedig nem éri el az 1%-ot. Éppen ezek az arányok teszik szükségessé, hogy időként áttekintsük, illetve folyamatosan értékeljük a nemzetközi tendenciákat, termelési szinteket, támogatásokat és az ármegmozgásokat. Annál is fontosabb figyelembe venni az ágazat nemzetközi változásait, mert nincs olyan területe a mezőgazdaságnak, amely ennyire kitett lenne a külföldi piacoknak. Igaz ez a minőségi bányók esetében is, hiszen gyakorlatilag minden előállított fiatal állat a külföldre kerül. A gyapjút pedig, feldolgozókapacitás hiányában, nyers állapotban – és igen olcsón – a nem igényes importpiacok vásárolják fel, hazai kereskedelmen keresztül. Ezen rövid tanulmány néhány trendet kíván bemutatni a világ juhágazatával kapcsolatban.

A juhágazat jelentősége

A juhászati ágazat a juhok tenyésztését, tartását, továbbá az egyes fajtákkal végzett termelést foglalja magába. Világviszonylatban a juh négy fő terméke a hús, a gyapjú, a tej és a gerezna.

A világon is és Magyarországon is a juh-faj termékei közül a hús bír kiemelt jelentőséggel. A juhhús a világ összes hústermelésének közel 2,8%-át adja (1. ábra). Egyes országok kivételével nem számít népelemezési terméknek a juh- és bárányhús. A legjelentősebb juhhús-fogyasztók a közel-keleti és dél-európai államok, valamint néhány ázsiai ország. A kiemelkedő fogyasztási mutatókat produkáló országok csoportját és adatait az 1. táblázatban mutatom be. Meg kell említeni, hogy a hazai fogyasztás elenyésző, fejenként 0,3–0,4kg, ami elsősorban selejt anyajuh húsból áll. A magyar minőségi bárány szinte 100%-ban exportra kerül.

Az ágazat legjelentősebb terméke egykor a gyapjú volt, azonban az ára és ezáltal a gazdasági jelentősége is jelentősen csökkent az utóbbi évtizedekben. Ez a visszaesés erőteljesen kihatott a hasznosításra, a létszámra és általában a fajtaösszetételre is. A világ gyapjútermelése 2012-ben 2 millió tonna volt, világ-exportja pedig közel 2 milliárd USD-t tett ki.

A világ juhtejtermelése 2012-ben mintegy 10,1 millió tonnát tett ki, mely a világ tejtermelésének az 1,34%-át adja (2. ábra). A juhot elsősorban Elő-Ázsiában és az európai mediterrán országokban fejtik. A tejtermelő országok legfontosabb exportcikke a juhsajt. A FAO adatai alapján a világ juhsajt exportja 2011-ben 420 millió dollár volt, ami jelentősen elmarad a hús és a gyapjú export árbevételétől, így ágazati szempontból a 3. terméknek tekinthető. Európában és hazánkban a juhágazat legnagyobb tartaléka, kitorési lehetősége elsősorban a juhtejtermelés növelésében, és a megtermelt tej hasznosításában rejlik. Természetesen az ebben a sommás megállapításban foglaltakat számos sajátosság módosíthatja egy-egy ország lehetőségeinek, illetve juhászati jövőképeinek megfelelően.

A világ juhtenyésztése

A világ juhállománya az 1960-as évektől az 1990-es évek elejéig folyamatosan növekedett, az ezt követő időszakban azonban jelentős visszaesés következett be az egyedyszámban. Ez a csökkenés 2003-ra meghaladta a 158 millió egyedtet, ezzel a világ juhállományának mérete az 1973-as szintre esett vissza. Ezt követően minimális emelkedés következett be a világ juh egyedyszámában. Megfigyelhető, hogy míg Kína 2003 után közel 45 millió egyeddel növelte juhállományát, addig az évtizedeken át a legnagyobb létszámmal rendelkező Ausztrália állománya (a csökkenés 1990-től folyamatosan tekinthető) kb. 25 millió darabbal csökkent. Ehhez a visszaeséshez hozzájárult az ausztrál gyapjúpiaci árend-szer 1991-es összeomlása, melynek követke-

1. táblázat: A világ legjelentősebb juh- és kecskehús-fogyasztó országainak egy főre jutó juh- és kecskehús-fogyasztása

Ország	Fogyasztás (kg/fő/év)
Mongólia	49,3
Türkmenisztán	26,4
Új-Zéland	23,2
Izland	19,9
Kuwait	16,5
Görögország	13,1
Szamoá	11,7
Ausztrália	11,5
Mauritánia	11,2
Egyesült Arab Emírátsok	10,8
Szíría	9,9
Fidzsi	9,4
Kirgizisztán	8,5
Kazahsztán	8,5
Szudán	8
Azerbajdzsán	7,5
Mali	7,4
Líbia	7,2
Albánia	7
Níger	6,9
Irán	6,8

Forrás:FAO 2009

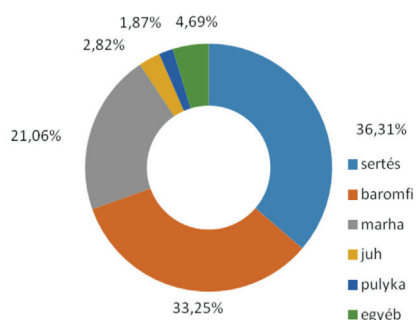
tében a gyapjútermeléssel foglalkozó farmok tönkrementek.

Az is megállapítható ugyanakkor, hogy nincs igazi irányzat a juhágazatban. Egy-egy ország fejlődése számos adottság és tényező hatására alakult és alakul ki. Jól látható a 2. táblázat adatai alapján a két szélsőség: Kína háromszoros növekedést produkált létszámban, ezzel szemben Ausztrália több mint 50%-os visszaesést mutat. A két szélsőség között számos változat jellemzi a különböző országok fejlődését és nincs igazi egységes trend a változásokban.

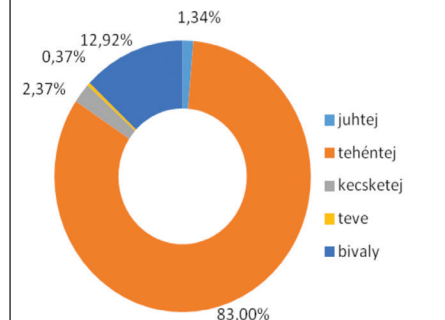
A FAO adatai alapján a világ juhhúsexport értéke az 1990-es évek elejéhez képest 2011-re több mint megháromszorozódott és meghaladta az 5 milliárd dollárt. Ebből még mindig több mint 60%-kal részesedik Ausztrália és Új-Zéland, annak ellenére, hogy mindkét ország exportmennyisége csökkent. Ez elsősorban azzal magyarázható, hogy a 2006–2007-es, viszonylag alacsony bárány felvásárlási árak jelentősen nőttek 2011-re az említett két országban. Ez az eredmény a két ország marketingstratégiáját és -tevékenységét dicséri. Az aktív kereskedelmi munka hozhatott csak ilyen eredményt (3–4. táblázat). Az árbevétel növekedés hatszoros volt, azonban a mennyiségi változás nem érte el a 50%-ot Ausztráliánál. Új-Zéland esetében az export értéknövekedése több mint háromszoros, a mennyiség mindenképpen pedig 27%-kal csökkent.

Kína – annak ellenére, hogy a legnagyobb az állománya a világon, és ebből kifolyólag a legnagyobb juhhús előállítónak számít, 2012-

1. ábra: A világ hústermelésének összetétele 2012-ben

2. ábra: A világ tejtermelésének összetétele 2012-ben

ben az export mennyisége mindössze 3500 tonna volt, és exportbevétele is alig haladta meg a 23 millió dollárt – nettó importörnek számít, hatalmas belső piaca miatt.

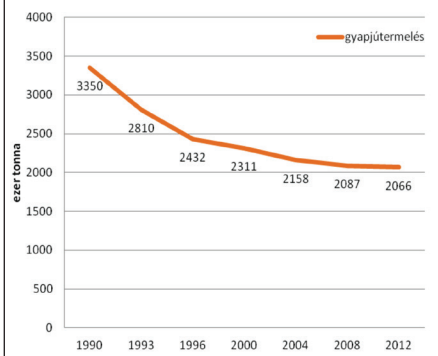
A világ gyapjútermelése az elmúlt évtizedekben jelentősen visszaesett, 2012-re az 1990-es 3,3 millió tonnás termelési szint 62%-ára csökkent, a csökkenés valamivel több, mint 2 millió tonna volt (3. ábra).

A Föld legnagyobb gyapjúelőállító országai Kína, Ausztrália, Új-Zéland, Irán és az Egyesült Királyság. Míg Ausztrália és Új-Zéland gyapjútermelésének részesedése a világon megtermelt gyapjú mennyiségéből 1990-től 2012-ig 42%-ról 25%-ra esett vissza, addig Kína gyapjúelőállításának mennyiségét 7%-ról

19%-ra növelte, és az Egyesült Királyság is növelni tudta termelését. Kína, csakúgy, mint a juhhus tekintetében, a gyapjúpiacon is jelentős importora szorul, hatalmas belső piacának köszönhetően. Ez a belső piaci igény nagy termelésbiztonságot és biztos jövőképet adhat a fejlődéshez. Ez a megállapítás nem csak a gyapjúra, hanem a húsfogyasztásra is érvényes.

A gyapjú exportértéke, a termelés mértékének csökkenése ellenére – egy erős visszaesést követően –, a 2000-es mélypont után emelkedni kezdett és 2011-re 3,5 milliárd dollárral meghaladta az 1990-es export szintjét. Bár Ausztrália gyapjútermelése jelentősen lecsökkent, ennek ellenére az exportpiacon megőrizte befolyását és vezető szerepét.

3. ábra: A világ gyapjútermelésének alakulása 1990–2012 között

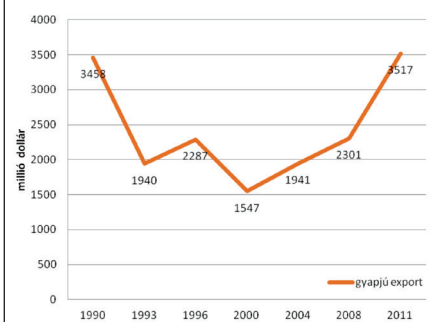
Forrás:FAO 2012

2. táblázat: A világ legjelentősebb juhlétszámú országainak állománya 1961–2012 között

Ország	Juhlétszám (1000 darab)								
	1961	1973	1990	2003	2005	2007	2009	2011	2012
Kína	61 640	87 980	111 238**	143 793	170 882	171 961	169 987**	185 120**	187000*
Ausztrália	152 678	140 028	170 296	99 252	101 124	85 711	72 739	73 098	74 721
India	40 223	40 200	48 700	61 469	66 319	71 560	73 172*	74 500*	75 000*
Irán	31 832	27 819	44 581	51 959	53 800	53 800**	50 000*	49 000*	48 750*
Szudán	7848	12 480	20 700	48 440	49 797	50 944	51 555	52 290*	52 500*
Új-Zéland	48 462	56 683	57 852	39 552	39 879	38 460	32 383	31 132	31 262
Egyesült Királyság	29 069	28 049	43 828	35 846	35 253	33 946	31 445	31 634	32 215
Dél-Afrika	37 897	30 742	32 665	25 820	25 334	25 082	24 989	24 302	24 391
Törökország	34 463	38 806	43 647	25 174	25 201	25 616	23 974	23 089	25 031
Európa összesen	266 732	263 489	295 245	135 493	137 276	135 525	131 655	128 356	128 618
Világ összesen	994 268	1 017 700	1 205 687	1 047 009	1 117 011	1 138 471	1 121 734	1 152 396	1 169 004

Forrás: FAO 2014 *becsült adat (FAO), ** nem hivatalos adat

4. ábra: A világ gyapjúexportjának alakulása 1990–2011 között

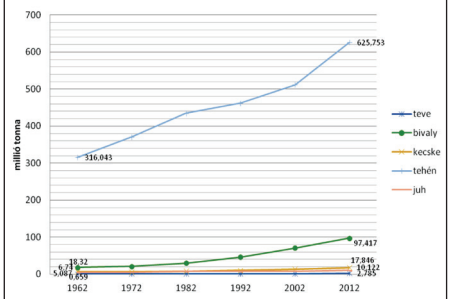
Forrás:FAO 2012

3. táblázat: Jelentősebb juhúsexportőr országok exportbevételének alakulása 1990 és 2011 között

Ország	Export érték (millió dollár)					
	1990	1995	2000	2005	2010	2011
Egyesült Királyság	318	424	274	392	495	598
Írország	189	152	152	236	213	265
Ausztrália	236	369	480	924	1,356	1,441
Új-Zéland	642	757	852	1,671	1,968	1,939
India	17	17	17	18	60	54
Uruguay	33	18	33	37	68	72
Spanyolország	8	27	42	73	138	168
Belgium	-	-	52	187	176	152
Hollandia	25	13	15	61	130	241
Európa összesen	667	728	629	1,133	1,421	1,706
Világ összesen	1,696	1,980	2,061	3,952	5,113	5,464

Forrás: FAO 2014

5. ábra A világ tejtermelésének alakulása 1962–2012 között

Exportforgalma 2012-ben meghaladta a 2,4 milliárd dollárt, mely a világ összes export bevételének 68%-át teszi ki (4. ábra).

A világ juhtejtermelése 1960-tól folyamatosan növekszik, ez azonban a többi tejfajleség termelésére is igaz. A növekedés aránya eltér a különböző tejféléknél. A legnagyobb mértékben a bivaly- és a tevetej termelése növekedett, előbbi előállításának megőszöröződött, míg utóbbié négyszeresére nőtt 2012-re. Az 1962-es 5 millió tonnás juhtej termelés 2012-re meghaladta a 10 millió tonnát, tehát megkétszereződött. A világ legnagyobb juhtejtermelő országa Kína, termelését 2002-től 10 év alatt másfélszeresére növelte. Ehhez hasonló Törökország eredménye is, míg Románia ezen időszak alatt majdnem megduplázta az előállított mennyiséget. Ezzel szemben Olaszország termelése kevesebb, mint felére esett vissza. A Föld összes juhtejtermelésének 77%-át, mintegy 7,8 millió tonnát a 12 legnagyobb termelő ország adta (5. ábra).

4. táblázat: Jelentősebb juhúsexportőr országok exportmennyiségének alakulása 1990 és 2011 között

Ország	Export mennyiség (ezer tonna)					
	1990	1995	2000	2005	2010	2011
Egyesült Királyság	80	134	89	86	89	96*
Írország	55	48	53	54	35	39
Ausztrália	158	229	300	293	268	235
Új-Zéland	372	350	379	362	372	271
India	8	8	11	7	14	10
Uruguay	24	8	16	11	14	12
Spanyolország	3	8	15	17	26	27
Belgium			11	25	21	14
Hollandia	6	3	12	10	16	22
Európa összesen	184	221	207	224	225	232
Világ összesen	810	860	936	967	962	822

*nem hivatalos adat

A juhtejtermelő országok legfontosabb exportcikke a juhsajt 2011-ben a világegyes export a FAO adatai alapján 61 560 tonna volt, és ennek exportértéke meghaladta a 420 millió dollárt. Itt meg kell említeni, hogy a világ legnagyobb juhsajtextportőrei az Európai Unió tagállamai, az export több mint 90%-át ők bonyolítják le (5. táblázat).

Ország	Tejtermelés (ezer tonna)
Kína	1 580
Törökország	1 010
Szíria	703
Görögország	699
Románia	650
Szomália	615
Spanyolország	552
Szudán (egykori)	532
Irán	465
Olaszország	406
Algéria	336
Franciaország	274
Világ összesen	10 122

Forrás: FAO 2012

Európa juhtenyésztése

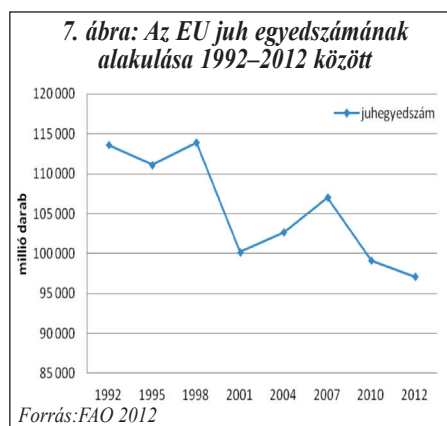
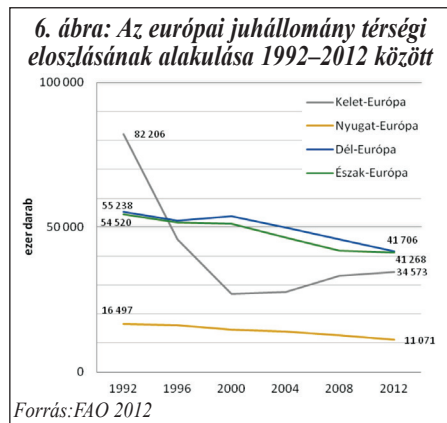
Európa juhtenyésztése annak ellenére sem elhanyagolható, hogy sem Kína növekedési ütemével, sem pedig Ausztrália és Új-Zéland világpiaci pozícióival nem versenyezhet. Az elmúlt évtizedekben Európa juhállománya jelentősen csökkent, a legnagyobb visszaesés a kelet-európai országokban következett be, ahol 20 év alatt közel 50 millió egyeddel lett kevesebb a juhlétszám. Igaz, az utóbbi években némi növekedés tapasztalható. A FAO adatai alapján kontinensünk juh egyedszáma mintegy 40%-kal csökkent 2012-re. A teljes igazsághoz azonban meg kell említeni, hogy ehhez az óriási állomány-csökkenéshez hozzájárult az oroszországi juhlétszámában bekövetkezett közel 32 milliós csökkenés is. Európában 2012-ben 128,6 millió juhot tartottak, ami a világ juhállományának a 11%-a volt. Az európai juhállomány jelentős részét az Unió tagállamaiban tartják, közel 80%-át, összesen 97 millió egyeddel. Emellett Európa 10 legnagyobb juhtartó országában található az összes állomány 87%-át. Az EU állománylétszámában is csökkenés figyelhető meg, annak ellenére, hogy a társuláshoz 1992 után csatlakozott országok juhállománya 2012-ben meghaladta a 13 millió egyedet. Az egyedszám-csökkenés alól kivételt csak Görögország, Írország, és az Egyesült Királyság jelent, mely országok állománya 2012-re némileg növekedett a 2011-es évhez képest (6-7. ábra, 6. táblázat).

Európában is a bárány, illetve a juhhús a juhászatok legnagyobb gazdasági jelentőségű terméke. Földrészünkön 2012-ben az előállított hús mennyisége 1151 ezer tonna volt, melyből az EU termelése 878 ezer tonnát tett ki, ez mintegy 76,3%. A legtöbb juhhúst az Egyesült Királyságban, Spanyolországban, Franciaországban, Görögországban és Oroszországban állították elő. Amíg az

előbbi három ország termelése folyamatosan csökken, addig utóbbi kettő növekszik; igaz, Görögország tekintetében elég hullámzó a termelés mértéke, azonban 2010 óta egy minimális növekedés figyelhető meg (8. ábra).

Az európai juhhúsexportnál fontos megemlíteni, hogy az előállított végtérkép kerül exportra: egyrészt vágva, illetve feldolgozva, másrészt élőbárány formájában. Az Európából exportra kerülő összes hús mennyisége megközelítette 2011-ben a 233 ezer tonnát, míg az export értéke az 1 milliárd 705 millió dollárt. Ugyanebben az évben az exportra kerülő élőbárányok száma elérte az 5,176 millió egyedet, exportértéke pedig a 499 millió dollárt. Az Európai Unió országainak exportadatait figyelembe véve, az export mennyiség eléri a 225 ezer tonnát, míg az export érték a 1 milliárd 658 millió dollárt. Az élőbárány tekintetében az Unió országai 5,083 millió egyeddel exportálnak, melynek exportértéke eléri a 492 millió dollárt. Ugyanakkor meg kell említeni, hogy mivel az Unió juhhús és élőbárány kereskedelmének meghatározó része a belső piacokon zajlik, ezért tényleges exportról nem beszélhetünk. Ebből látszik, hogy a húsexport értéke közel 3,5-szerese az élőállat kereskedelem értékének. Az is látszik, hogy az Unió kívüli termelés és az export elhanyagolható arányt képvisel (7-8. táblázat).

Az Európai Unió tagállamainak nagy részében az önellátottsági szint jelentősen elmarad a 100%-ostól. Ezek az országok (Egyesült Királyság, Olaszország, Franciaország) behozatalra szorulnak, míg néhány állam (Románia, Lengyelország, Magyarország) termelése messze meghaladja a belső

Ország	egyedszám (ezer darab)	százalékos arány
Egyesült Királyság	32 215	25,13%
Oroszország	20 766	16,20%
Spanyolország	16 813	13,11%
Görögország	9858	7,69%
Románia	8533	6,66%
Franciaország	7463	5,82%
Olaszország	7015	5,47%
Írország	5170	4,03%
Norvégia	2223	1,73%
Portugália	2091	1,63%
Egyéb összesen	16 071	12,53%
Európa összesen	128 218	100%

Forrás: FAO 2012

Ország	juhhús export (tonna)	Exportérték (1000 dollár)
Egyesült Királyság	96 192	598
Írország	38 634	265
Spanyolország	27 600	168
Hollandia	22 122	241
Belgium	13 915	152
Franciaország	7703	60
Németország	7093	79
Románia	3 145	16
Macedónia	3 081	23
Bulgária	2 142	21
Olaszország	1 923	17
EU összesen	225 298	1 658 914
Európa összesen	232 733	1 705 998

Forrás: FAO 2011

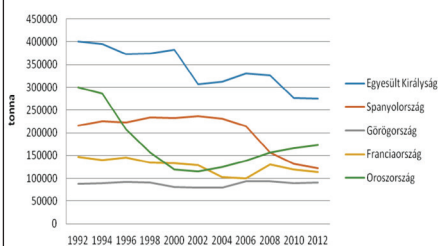
Ország	előbárány export (ezer darab)	export érték (millió dollár)
Románia	1,792	166
Franciaország	838	72
Bulgária	777	71
Magyarország	644	61
Spanyolország	357	39
Hollandia	237	35
Görögország	138	14
Egyesült Királyság	85	11
Lengyelország	69	6
Szerbia	57	5
Portugália	43	3
EU összesen	5,083	492
Európa összesen	5,176	499

Forrás: FAO 2011

fogyasztás volumenét, ezen országok túltermelése jelentős részben az Unió egyéb tagállamaiba kerül exportra kis súlyú, úgynevezett könnyűbárányként.

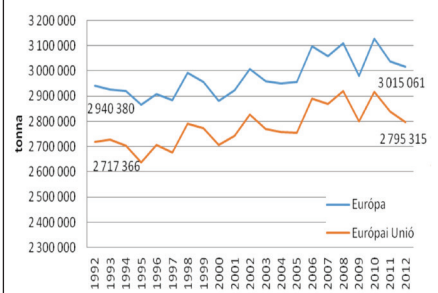
Az európai juhászatok másik terméke a juhtej. Termelésének volumene csökkenést mutat az utóbbi években. A juhtejtermelésnek leginkább a déli országokban volt és van jelentősége, ahol hagyománya van a juhtej feldolgozásának és az előállított termékek fogyasztásának. Az előállított mennyiség tekintetében megállapítható, hogy eléggé ingadozó, és annak ellenére, hogy az 1990-es évek elejéhez képest emelkedett a termelés volumene, a 2012-es 3 millió tonnás termelés némi vissza-

8. ábra: A legnagyobb európai juhús előállító országok termelésének alakulása 1992–2012 között

Forrás:FAO 2012

9. ábra: Európa és az Európai Unió juhtejtermelésének alakulása 1992–2012 között

esést mutat az előző évekhez képest. Hasonló tendencia figyelhető meg az Unió tekintetében is, de ott meg kell említeni, hogy a termelés növekedése az újonnan csatlakozott országok által előállított juhtej mennyiségének a következménye. Hiszen Bulgária, Románia juhtejtermelése európai szinten is jelentősnek tekinthető. Az Unióban megtermelt juhtej mennyisége megközelítette a 2,8 millió tonnát (9. ábra).

A juhtej exportja nem jellemző az európai országok kereskedelmére. Ennek egyik oka, hogy a juhtej termelése leginkább azokra az országokra jellemző, melyek hagyományos juhsajtfogyasztó nemzeteknek számítanak, így a megtermelt juhtej jelentős részéből juhsajtot állítanak elő. A legnagyobb juhsajt-előállító országok Görögország, Spanyolország és Olaszország. Az EU-ban 2011-ben a juhsajtextport mennyisége elérte a 61 500 tonnát, míg exportbevétele meghaladta az 420 millió dollárt. De ugyanaz a helyzet, mint a juhús és az

9. táblázat: Az EU és országainak tejtermelési és sajtermelési mutatói

Ország	megtermelt tej 2012-ben (tonna)	Ország	Előállított juhsajt 2012-ben (tonna)
Görögország	699 500	Görögország	125 000
Románia	650 912	Spanyolország	68 328
Spanyolország	552 517	Olaszország	55 450
Olaszország	406 177	Franciaország	53 074
Franciaország	274 685	Románia	24 000
Bulgária	87 403	Ukrajna	14 225
Albánia	80 613	Portugália	12 378
Portugália	71 485	Bulgária	11 000
Ukrajna	56 900	Moldova	4 500
Macedónia	38 618	Szlovákia	3 338
EU összesen	2 795 315	Ciprus	2 400
	3 015 061	EU összesen	350976
		Európa összesen	369 724

10. táblázat: A gyapjútermelés alakulása Európában és az EU-ban, 2012

Ország	Gyapjútermelés (tonna)	Részesedés az európai gyapjútermelésből
Nagy-Britannia	68 000	25,4%
Oroszország	55 253	20,7%
Spanyolország	22 935	8,6%
Románia	18 600	7%
Írország	14 500	5,4%
Franciaország	14 500	5,4%
Németország	13 500	5%
Olaszország	8 432	3,2%
Görögország	7 800	2,9%
Bulgária	7 000	2,6%
EU összesen	192 483	72%
Európa összesen	267 131	100%

élőbárány tekintetében, azaz a kereskedelem jelentős része a belső piacokon megy végbe, így itt sem beszélhetünk valódi exportról, annak ellenére, hogy nem saját nemzeti piacon és nemzetközi versenyben kerül a kereskedelembe (9. táblázat).

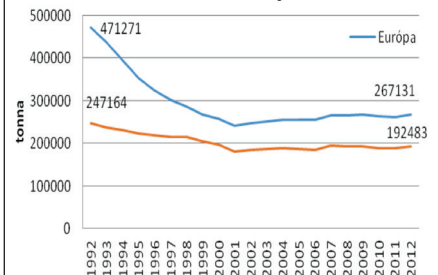
Az európai juhágazat harmadik terméke a gyapjú, amelynek termelése a '90-es évek eleji 471 ezer tonnáról 2012-re 267 ezer tonnára esett vissza, ami elsősorban a fajtahasználat átalakulásával, másodsorban a juhállomány csökkenésével magyarázható (10. ábra, 10. táblázat).

A legnagyobb gyapjútermelőnek számító országok 2012-ben Nagy-Britannia, Oroszország, Spanyolország és Románia voltak. Európa 3 legnagyobb gyapjútermelő országában állítják és állították elő az európai termelés több mint 50%-át. Magyarország aránya az EU-n belül éppen meghaladta a 1,5%-ot, amely relatíve magas érték, ami a konvencio-

11. táblázat: A juhállomány tulajdon szerinti megoszlásának alakulása 1995–2013 között

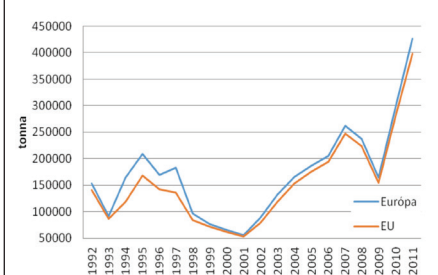
	egyéni gazdaság	gazdasági szervezet	összes juh	összes anyajuh	egyéni gazdaság	gazdasági szervezet
1995	722	255	977	741	561	180
1996	646	226	872	672	521	151
1997	674	184	858	632	512	120
1998	729	180	909	700	579	121
1999	788	146	934	727	625	102
2000	923	206	1129	897	744	153
2001	963	173	1136	849	723	126
2002	952	150	1103	854	745	109
2003	1123	173	1296	956	834	122
2004	1215	182	1397	1088	951	131
2005	1225	180	1405	1082	949	133
2006	1116	182	1298	1030	902	128
2007	1059	173	1232	977	852	125
2008	1068	168	1236	964	845	118
2009	1070	153	1223	968	862	106
2010	1029	152	1181	844	739	105
2011	983	137	1120	858	762	96
2012	1030	155	1185	865	759	106
2013	1079	159	1238	889	782	107

10. ábra: Gyapjútermelés alakulása 1992–2012 között

Forrás:FAO 2012

11. ábra: Gyapjútermelés alakulása 1992–2011 között

Forrás:FAO 2011

nális, merinóra alapozott fajtahasználatnak köszönhető (10. táblázat).

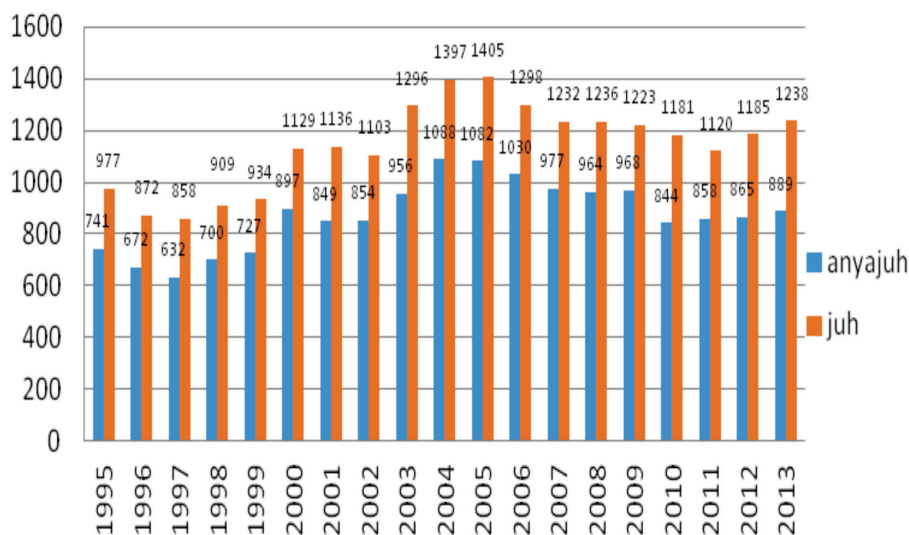
Az exportadatok tekintetében megállapítható, hogy míg a termelés csökkent, addig exportmutatók növekedtek. Az Európából exportra kerülő gyapjú túlnyomó része Kínába kerül.

A 2011-es adatokat figyelembe véve a gyapjú export mennyisége meghaladta a 132 ezer tonnát egész Európát figyelembe véve, míg az Unió országainak tekintetében ez megközelíti a 116 ezer tonnát. Az export mértékét vizsgálva megállapíthatjuk az '90-es évek elejétől 2011-re majdnem háromszorosodott mindkét esetben (11. ábra).

Magyarország juhágazatának helyzete

A '90-es években a juhágazatunk szenvedte el a legnagyobb veszteséget, az 1,3 millió fölötti anyajuhállomány 1995-re majdnem a felére csökkent. Majd 1995-től enyhé, de folyamatos növekedés volt megfigyelhető, ami egészen az EU-hoz való csatlakozásig tartott, köszönhetően a kedvező piaci kilátásoknak, valamint az uniós közvetlen támogatásokkal kapcsolatos várakozásoknak. Az ezt követő időszakban azonban újból csökkenés figyelhető meg, 2011-re az anyajuhlétszám mintegy 230 egyeddel csökkent. A 2011-es 858 ezres anyajuh egyedszám 2013-ra 889 ezerre nőtt. Ami annak ellenére, hogy az állomány növekedett, még mindig csak 60%-a a kívánatosnak. Sőt, vannak olyan szakmai vélemények is, melyek a kétszerezést, mintegy 2 millió anyajuhot tartának indokoltnak. A takarmánybázis, az ideálisabb állománykoncentráció, a

12. ábra: A magyarországi juhállomány alakulása 1995–2013 között (ezer db)

Forrás: KSH 2014

piaci lehetőségek és a piaci szerepvállalás biztonsága ezt tartaná kívánatosnak (12. ábra).

A tulajdonviszonyok tekintetében a juhállomány 87,2%-a egyéni juhtartók tulajdonában, 12,8%-a pedig magántulajdonon alapuló mezőgazdasági szervezeteknél, társaságoknál található. Ugyanezen mutatók az anyajuhok tekintetében 87,9%, illetve 12,1%. Ezek az arányok az elmúlt közel húsz év során több mint 10%-kal tolódtak el az egyéni juhtartók irányába. A változás kedvezőnek tekinthető, hisz nincs ideálisabb családi gazdasági állatfaj a juhnál. Sajnos azonban a legelő tulajdonának szűkös volta és a tőkehiány nehezíti a kedvezőbb szerkezet kialakulását és kialakítását (11. táblázat).

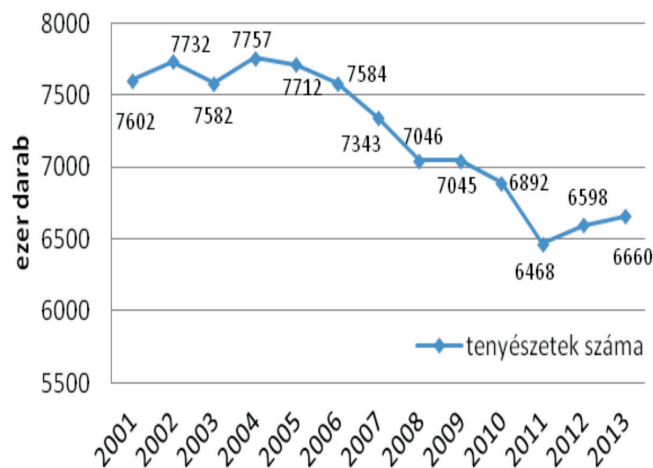
Az állomány csökkenésével egyidejűleg a tenyészetek száma is csökkent az elmúlt 10 évben. A juhtartók száma – hasonlóan a juhlétszámhoz – is növekedésnek indult az Unióhoz való csatlakozásig, ám ezután meredeken csökkenni kezdett a tenyészetek száma. A csökkenés 2012-ben állt meg, sőt ekkor minimális növekedés is megfigyelhető.

Juhtartással 2013-ban 6660 tenyészetben foglalkoztak. Az átlagos állománylétszám anyajuhok tekintetében 133, míg a juhállományra vetítve 186 körüli volt. Ezek az adatok az állománykoncentráció körülbelül 20%-os növekedését mutatják, a 2001-es számokhoz képest. Sajnos ez az átlagos állományméret rendkívül alacsony, és jelentősen befolyásolja a versenyképességet. Nagyon negatív jelenség a munka- és a lakosságmegtartásban az, hogy csökken a juhtartó gazdák, gazdaságok száma. Ez azt jelenti, hogy a relatíve jó támogatások ellenére egyre kevesebben akarnak juhtartásból élni. A jövőképet sötétíti az is, hogy nagyon magas a juhászok átlagéletkora (13–14. ábra).

Az állománykoncentrációra jellemző továbbá, hogy a juhtelepek több mint fele éri el a 100-as létszámot, ezek a juhlétszám közel 16%-át adják. A juhok közel 50%-át a 101–500 egyed közötti állományméretű gaz-

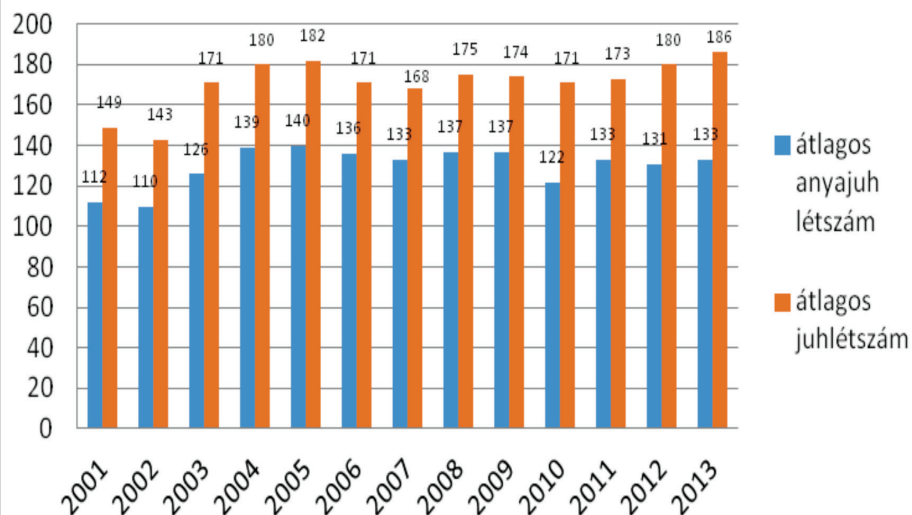
dálkodók tartják, a juhtartók 33%-a tartozik ebbe a csoportba. Az állomány 35%-át az 500 fölötti létszámmal gazdálkodók tartják. Az adatokból jól látszik, hogy kevés anyajuh tartozik olyan gazdaságok tulajdonába, amelyek munkaszervezés szempontjából elérik az ideális, hasznosítástól függetlenül 300–500 közötti minimális anyajuh egységsszámot (a vegyesgazdaságok ez alól természetesen kivételt jelentenek). Ez azt

13. ábra: Tenyészetek számának alakulása 2001–2012 között a magyar juhágazatban

Forrás: MJKSZ adatai alapján

14. ábra: Átlagos állománylétszám alakulása 2001–2012 között

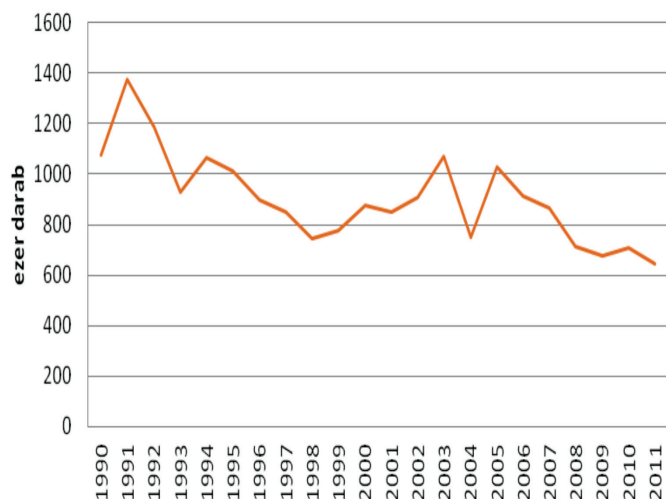

Forrás: KSH 2013

jelenti, hogy az állománykoncentráció munkaszervezésben, gazdaságosságban messze elmarad az egy család megélhetését nyújtó ajánlott mérettől. A 300–1000 közötti állományonkénti egységsszám képezhetné a juhtenyésztés bázisát.

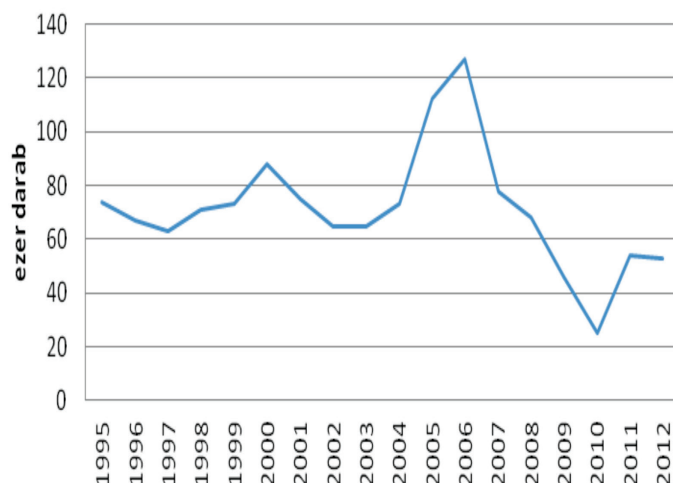
Korábban a juhtartásra a hármashasznosítás volt a jellemző. Ez mára meghatározóan a hústermelésre korlátozódik, a juhászok bevételeinek 95–97%-a báránnyal származik. Hazánkban előállított vágóbáránnyal 90–95%-át a külföldön – az értékesített mennyiség 90%-át az olasz piacon – értékesítjük kisszűlyű – átlag 20–21% között – élőállatként. Az előállított és értékesített mennyiség 2005 óta – a 2010-es minimális emelkedéstől eltekintve – folyamatosan csökken, ami nagy részben a juhlétszám visszaesésének a következménye. Ugyanakkor megfigyelhető, hogy hiába emelkedett az anyajuhlétszám 2010-ről 2011-re, az exportra kerülő báránnyal mennyiségében ez nem mutatkozott meg, sőt, az értékesített mennyiség tovább csökkent. Az élőbáránnyal exportált mennyi-

15. ábra: Az élőbárány export alakulása 1990-2011 között

Forrás: FAO 2011

16. ábra: A fejt anyajuhállomány alakulása 1990-2012 között

Forrás: FAO 2012

ség 644 ezer darab volt 2011-ben, ami az 1991-esnek kevesebb, mint fele. Bármilyen statisztikai adatot veszünk figyelembe – sok a megbízhatatlansági tényező – arra a megállapításra kell jutnunk, hogy a fajlagos mutatók romlanak. Amíg a többi hazai állatfaj esetében javulnak a termelési eredmények, addig a juhágazat nem tud túljutni az anyajuhonkénti 0,6–0,7 értékesített bárány szinten, ez pedig kevesebb, mint a fele a nemzetközi versenyképességi szintnek (15. ábra).

Az EU juhhús tekintetében jelentős importra szorul. Ez, illetve a friss hús iránti kereslet kedvez az unió felé irányuló élőjuh exportnak. Ugyanakkor az Unió piacán elérhető bárányárakat nagyban befolyásolják Románia és Bulgária olcsó árai, ami kedvezőtlen hatással van a hazai árakra. Szükséges lenne az egypiacosság megszüntetése, ezáltal az olasz piactól való függés csökkentése, mely az árak kedvező alakulását is eredményezné, valamint az árak kiszámíthatatlanságából adódó 30–40%-os árbevétel-ingadozást is

csökkenteni lehetne. Ellensúlyozni lehetne a problémát, ha az ösztönös termelést felváltanánk tudatos termeléstéssel, kivédve az áringadozásokat és jobban megfelelné a piaci igényeknek. Ehhez azonban nem csak a termelésben kell javulni, hanem a kereskedelmi munkát is javítani szükséges.

A hazai juhhús fogyasztás jelentéktelennek tekinthető, hosszú évek óta kb. 0,3–0,35 kg/fő/év szinten alakul. Meg kell jegyezni, hogy a hazai piacokon megjelenő juhhús leginkább a selejti juhok húsrára korlátozódik, és leginkább speciális alkalmakhoz kötődik. A magyarországi juhhús fogyasztás növelése kívánatos lenne a juhágazat versenyképességének növelése érdekében. A fogyasztás növeléséhez szükség lenne egy átfogó marketingprogramra, melynek elsődleges célja lenne a bárányhús kedvező – a reformkonyha elvárásainak megfelelő – tulajdonságainak (alacsony zsírtartalom, jelentő vitamin tartalom, könnyű emészthetőség) megismertetése a hazai társadalommal. A nemzetközi adatokból jól látható, hogy azokban az országokban marad általános a fejlődés, ahol a hazai piac is húzóerő, biztonszágot ad az ágazatnak. A juh-, illetve a bárányhússal szembeni előítéletek megszüntetésére kellene koncentrálnia. Szintén szükség lenne feldolgozóüzemek, illetve vágóhidak létesítésére is, ami nemcsak az árukinálat bővítését eredményezhetné, hanem olyan konyhakész termékek kerülhetnének a hazai, illetve a külföldi piacra, melyek megfelelnek a modern kor elvárásai-

inak. A több hozzáadott érték és a kínálatnövelés elemi érdeke az ágazatnak.

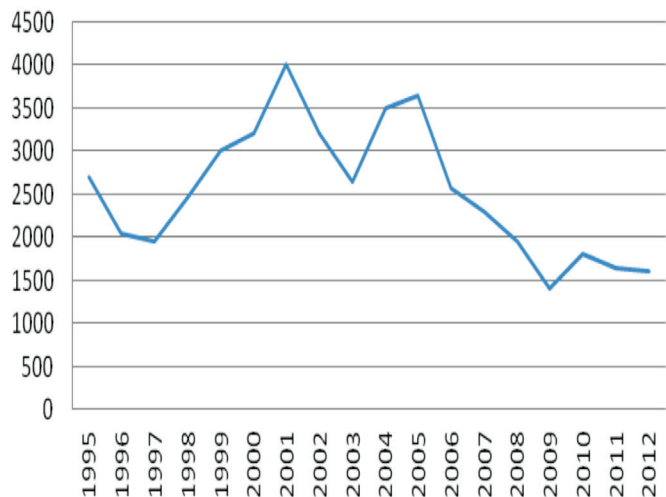
A hazai juhtejtermelés az 1990-es évektől hasonló tendenciát mutat, mint a vágóbárány előállítás. Amíg 1995-ben még mintegy 74 ezer egyedtet fejték hazánkban – az anyajuh állomány közel 10%-a –, ez a szám 2012-re 53 ezerre esett vissza, ami az anyajuh állomány 6%-át teszi ki (16–17. ábra).

A dinamikus növekedés legfőbb akadálya a fejős juh ágazatok kialakítása, a nehezen vállalható életforma és a fajlagos termelési szint elmaradása.

A fejt állomány csökkenésének következményeként a megtermelt tej mennyisége is jelentősen csökkent az elmúlt másfél évtizedben. A megtermelt tej mennyisége 1995-től – egy kis visszaesés után – egészen a 2000-es évek elejéig növekedett, amit csökkenés követte. Majd az EU-hoz való csatlakozás időszakában a termelés megint emelkedett, de a csatlakozást követő időszakról folyamatos a csökkenés. A 2000-es évek elején megtermelt 4000 tonnás termelés 2012-re a 40%-ára, 1600 tonnára esett vissza. (Megjegyzés: A hazai juhtejtermelésre vonatkozó FAO-s adatok esetében nagy hibalehetőség kell számolnunk. Emellett a megtermelt juhtejből készült sajtoknak, tejtermékeknek csak kisebb része kerül kereskedelmi forgalomba. A többi valószínűleg házi feldolgozás.)

A juhtejből készült termékek megfelelő marketingtevékenységgel az exportpiacon eladhatóak. A hazai fogyasztás – tekintve, hogy jelenleg minimális a kereslet a juhtejre és a juhtejből készült termékekre – növelése fontos lenne az ágazat versenyképességének növelése érdekében. Megfelelő marketingtevékenységgel és a juhtej előnyös beltartalmi értékeinek, valamint kedvező élettani hatásainak (immunerősítő hatású, közvetlenül vagy közvetve rákellenes hatást fejt ki, a tejfehérje-, illetve a tejcukorérzékenyek is fogyasztathatják) ismertetésével elérhető lenne a kívánt fogyasztásnövekedés. Megfelelő marketingtevékenységgel a juhtejből készült termékek

17. ábra: A magyar juhtejtermelés alakulása 1995–2012 között

Forrás: FAO 2012

eladhatóak lennének az exportpiacokon is.

A juhtejtermelés növe-
lése, valamint a hazai
kereslet emelkedése hozzá-
járulhatna az egy terméken
alapuló árbevétel arányá-
nak csökkenéséhez, ezáltal
az ágazat jövedelmezőség-
éhezés, az élőbáránypiactól
való függés is csökkenthe-
tő lenne. A juhtejtermelés
és sajtelőállítás nem terem-
ti meg érdemi exportpiac
kialakításának lehetőségét,
pedig rendkívül nagy szük-
ség lenne a tejtermelés tar-
talékként való kihasználá-
sára.

A juhágazatunk harmadik terméke a gyapjú. A gyapjú jelentősége az elmúlt közel két és fél évtizedben jelentősen visszaesett. Ebből, illetve a juhállomány csökkenéséből kifolyólag hazánk gyapjútermelése mérséklődött. A drasztikus csökkenés 1990-től ment végbe, a mélypont 1997-ben következett be, amikor is a megtermelt gyapjú mennyisége 3000 tonna alá csökkent, ami a 90-es szint 40%-a. Az ezt követő időszakot lassú, de fokozatos emelkedés jellemezte, egészen az EU-s csatlakozásunkat követő évig, ekkor érte el a termelés a csúcspontját (5000 tonna). Azóta a termelés fokozatosan csökkent, 2012-ben 3834 tonna gyapjút állítottak elő a hazai juhtenyésztetekben. A fajlagos termelés 2012-ben 3,9 kg volt anyajuhonként, amiben a fajtaszerkezet változása játszott szerepet. Sajnos, a nyersgyapjút exportáljuk, méltánytalan áron, igen romló minőség mellett. Ennek oka, hogy hazai feldolgozás nincs.

A gyapjútermelés mennyiségének és a megtermelt gyapjú minőségének további csökkenése prognosztizálható a hústípusú fajták

egyre szélesebb körű használatával. Az utóbbi évek gyapjufelvásárlási ára és annak elég nagy ingadozása nem indokolja a finomgyapjas juhok fajtatiszta tenyésztését, és ezáltal a gyapjútermelés növekedését sem (18. ábra).

Összegzés

Magyarország juhágazatának talán egyetlen eleme sincs, amely megfelelné a szakmailag elvárható optimumnak. A hasznosításban jelentkező hiányosságok, amelyek akár a sűrített elletést, akár a tejirányú hasznosítást illetik, jól mutatják, hogy az intenzív termelés sem eredményességben, sem arányaiban nem éri el a kellő mértéket. Az alkalmazott tartástechnológia alacsony munkaerő-hatékonysághoz vezet, növeli a költségeket, csökkenti az állatok hasznos élettartamát.

A hazai juhállomány nagysága a kívánatosnak a felét-kétharmadát sem éri el, de még a koppenhágai megállapodásban rögzített kvóta (1 146 ezer) 80%-át sem haladja meg. A magyarországi legelőterület nagysága jó alapot szolgáltatna az állományfejlesztéshez.

Az EU önellátottsága nem éri el a 80%-ot, így ez ebből adódó piaci lehetőségek szintén indokoltá tehetik a juhegyedszám növelését.

Nem utolsó sor-

ban, a juhászat megélhetést nyújthatna a vidék népességének, leginkább a munkanélküliség által fokozottan sújtott területeken, ahol hagyománya is van a juhtenyésztésnek.

Azonban, hogy ezek megvalósulhassanak, a korábban ismertetett mutatók jelentős javulása elengedhetetlen.

A jelenlegi 133 gazdaságonkénti anyajuhszám darabos növelése, hasznosítástól függően tenyészetenként minimum 300 anyajuhra az első lépés lenne a juhtenyésztés gazdaságossá tételéhez. A 300–1000 anyajuhval rendelkező tenyészetek jelenthetnék a magyar juhtenyésztés legnagyobb bázisát.

Az egyik legfontosabb, ha nem a legfontosabb lépés a hasznosult szaporulat növelése lenne, minek következtében növekedhetne az egy anyára jutó hústermelés is. A jelenlegi 5–7 kg-os anyajuhonkénti termelés elfogadhatatlan.

Másodsorban, javulna a szelekciós lehetőség is. A mai viszonyok mellett gyakorlatilag a tenyészállatjelöltek 50–60%-át tenyésztésbe kell vonni, ami nagymértékben korlátozza a szelekciós munka eredményességét. Persze, a tenyésztőmunka színvonalnövekedése jelentheti az alapot a minőségi növekedés elindulásához, főleg akkor, ha a létszámot is növelni akarjuk.

A fajta-korszerűsítés hiánya rendkívül gátló tényező. A döntően merinó típusú állomány mellett olyan fajták tenyésztésbe vonása szükséges, amelyek növelik a szaporasági mutatókat, és amelyek a piaci igényeket kielégítő vágott-test- és húsminőséget képesek produkálni. A jelenleg előállított bárányok átlagos húsminősége az O kategóriába esik, de nagy az aránya, 20% a P minőségnek is – miközben az élőállat- és húspiacon egyre inkább a minőségileg megfelelő húsformákat mutató alapanyagot keresik.

Jávör Bence

